

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Навчально-науковий медичний інститут
Кафедра фізичної терапії та ерготерапії

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни

Фармакологія за професійним спрямуванням

(назва дисципліни)

підготовки бакалавра (на базі повної загальної середньої освіти)

(назва освітнього рівня)

спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія»

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми 227 «Фізична терапія, ерготерапія»

(назва освітньо-професійної освітньо-наукової/освітньо-творчої програм)

Силабус навчальної дисципліни «Фармакологія за професійним спрямуванням» підготовки «Бакалавра», галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», за освітньо-професійною програмою «Фізична терапія, ерготерапія»

Розробник: Андрійчук О.Я., завідувач кафедри – професор кафедри фізичної терапії та ерготерапії, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Силабус навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри **фізичної терапії та ерготерапії**

протокол № 3 від 16.10.2020 р.

Завідувач кафедри:

(Андрійчук О. Я.)

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань: 22-Охорона здоров'я	Вибіркова
		Рік навчання <u>2</u>
Кількість годин/кредитів <u>150/5</u>	Спеціальність: 227- фізична терапії, ерготерапія	Семестр <u>3-ий</u>
		Лекції - 20 год
		Лабораторних занять - 34_год
ІНДЗ: <u>є</u>	Освітня програма: фізична терапія, ерготерапія	Самостійна робота <u>90</u> год.
		Консультації <u>6</u> год.
		Форма контролю: залік
	Освітній ступінь: Бакалавр (<i>на базі повної загальної середньої освіти</i>)	
Мова навчання - українська		

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

ППП - Андрійчук Ольга Ярославівна

Науковий ступінь - доктор наук з фізичного виховання та спорту,

Вчене звання - професор

Посада – завідувач кафедри – професор кафедри фізичної терапії та ерготерапії

Контактна інформація - електронна адреса – *andrijchuk.olga@vnu.edu.ua*

Дні занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ:
<http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація курсу. Навчальна дисципліна «Фармакологія за професійним спрямуванням» є вибірковою дисципліною для студентів спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія» освітнього ступеня «бакалавр» для здобуття кваліфікації бакалавра з фізичної терапії, ерготерапії.

Вивчення предмета починають з розділу «Загальна рецептура», в якому вивчають лікарські форми, їхні властивості та правила виписування на них рецептів. Студенти ознайомлюються з чинними наказами МОЗ України, що регламентують правила відпуску, зберігання та облік сильнодіючих, отруйних і наркотичних засобів, зі структурою та функцією аптеки, з «Державною фармакопеєю України».

У Розділі «Загальна фармакологія» особливу увагу приділено вивченню основних питань фармакодинаміки та фармакокінетики лікарських засобів, різним видам ускладнень, що можуть виникнути під час проведення фармакотерапії.

У розділі «Спеціальна фармакологія» вивчають основні групи лікарські засоби за механізмом дії та впливом на основні функції органів і систем людського організму, їх пряму та побічну дію. Розглядається основна номенклатура засобів, що впливають на центральну і периферичну нервову систему, органи дихання, серцево-судинну систему, функцію травлення, протизапальні та протиалергічні засоби.

Основою формування знань, умінь і навичок у навчальній дисципліні є лабораторні заняття, індивідуальні консультації, а також самостійна робота.

2. Пререквізити (*попередні курси, на яких базується вивчення дисципліни*): основи медичних знань, основи анатомії та фізіології людини.

Постреквізити (*дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даної дисципліни*): фізична терапія при різних ушкодженнях та захворюваннях (при порушенні діяльності серцево-судинної та дихальної системи, порушенні діяльності опорно-рухового апарату, при неврологічних порушеннях), навчальні/виробничі/клінічні практики.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни:

Мета курсу – вивчення особливостей застосування медикаментозних речовин залежно від фармакологічної групи; ознайомити з основними шляхами введення ліків в організм, з головними питаннями фармакокінетики і фармакодинаміки ліків, з особливостями дій лікарських засобів на організм. Розглянути фактори, які впливають на взаємодію ліків і організму. Вивчити основні види доз, зміну ефективності препаратів при повторних введеннях і при комбінованій терапії.

Основними завданнями дисципліни є:

- формування загальних та фахових компетентностей в розрізі предмету;
- прививати любов до обраної професії;
- виховувати у студентів вміння логічно думати, висловлювати свої думки;

- розвивати відчуття професійної відповідальності перед собою і перед пацієнтом при рекомендації певного медикаментозного засобу;
- опонувати навичкам виписування («читання») рецептів на препарати в різних лікарських формах;
- навчитись аналізувати терапевтичну та побічну дію найбільш уживаних лікарських засобів;
- навчити застосовувати лікарські засоби в разі надання невідкладної допомоги;
- розвинути вміння користуватися спеціальною довідковою літературою;
- показати важливість даної теми для подальшого опанування клінічних дисциплін.

4. Результати навчання (Компетентності).

ЗК 01. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 02. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 09 Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 11 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 12. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області.

ФК 04. Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії. ФК 11 Здатність адаптувати свою поточну практичну діяльність до змінних умов.

ПР 03. Використовувати сучасну комп'ютерну техніку; знаходити інформацію з різних джерел; аналізувати вітчизняні та зарубіжні джерела інформації, необхідної для виконання професійних завдань та прийняття професійних рішень. ПР 04. Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії. ПР.18 Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю/ Бали
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Лабор. занятт	Сам. роб.	Конс.	
Змістовий модуль 1. Загальна фармакологія та рецептура.						
Засоби, що впливають на нервову систему						
Тема 1. Вступ Загальна рецептура. Загальна фармакологія	16	2	4	10		ДС, ДБ, Т,Р/ 4
Тема 2. Засоби, що впливають на ЦНС	16	2	4	10		ДС, ДБ, Т/

						4
Тема 3. Засоби, що впливають на периферичну нервову систему	16	2	4	10		ДС, ДБ, Т,Р/4
Разом за модулем 1	48	6	12	30		12
<i>Змістовий модуль 2. Спеціальна фармакологія</i>						
Тема 4. Лікарські засоби, що впливають на функцію органів дихання та серцево-судинну систему.	17	2	4	10	1	ДС, ДБ, Т/4
Тема 5. Лікарські засоби, що впливають на функцію органів травлення	17	2	4	10	1	ДС, ДБ, Т,Р/4
Тема 6. Лікарські засоби, що впливають на міометрій, систему крові	17	2	4	10	1	ДС, ДБ, Т,Р/4
Тема 7. Гормональні препарати, їх синтетичні замінники та антагоністи. Вітамінні препарати	19	4	4	10	1	ДС, ДБ, Т,Р/4
Тема 8. Антисептичні та дезінфекційні засоби. Антибактеріальні засоби. Хіміотерапевтичні	17	2	4	10	1	ДС, ДБ, Т,Р/4
Тема 9. Хіміотерапевтичні засоби.	15	2	2	10	1	ДС, ДБ, Т,Р/2
Разом за модулем 2	102	14	22	60	6	
Види підсумкових робіт:						Бал
Модульна контрольна робота № 1						30
Модульна контрольна робота № 2						30
ІНДЗ						6
Всього годин	150	20	34	30	6	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання:

1. Фармакокінетика та її основні положення.
2. Фармакодинаміка та її основні положення.
3. Механізм дії антисептичних і дезінфекційних засобів.
4. Виписування рецептів на антисептичні та дезінфекційні засоби.
5. Механізм дії та принципи застосування антибіотиків.
6. Механізм дії та принципи застосування синтетичних антибактеріальних засобів.
7. Механізм дії та застосування протипаразитарних та інших хімотерапевтичних засобів.
8. Місцевоанестезувальні засоби, механізм їх дії та застосування.
9. Механізм дії та застосування антихолінергічних лікарських засобів.
10. Механізм дії та застосування М-холінергічних лікарських засобів.
11. Механізм дії та застосування Н-холінергічних лікарських засобів.
12. Механізм дії та застосування адреноміметичних лікарських засобів.
13. Механізм дії та застосування антиадренергічних лікарських засобів.
14. Механізм дії та застосування наркозних лікарських засобів.
15. Механізм дії та застосування протисудомних лікарських засобів.
16. Механізм дії та застосування психотропних засобів збуджувальної дії.
17. Механізм дії та застосування психотропних засобів гальмівної дії.
18. Лікарські засоби, що впливають на функції органів дихання, та особливості їх застосування.
19. Серцеві глікозиди, механізм їх дії та застосування.
20. Антиангінальні засоби, механізм їх дії та застосування.
21. Гіпотензивні лікарські засоби, механізм їх дії та застосування.
22. Механізм дії засобів, що впливають на секреторну функцію органів травлення, та їх застосування.
23. Механізм дії засобів, що впливають на моторну функцію органів травлення.
24. Механізм дії та застосування лікарських засобів, що впливають на антикоагуляційну систему крові.
25. Механізм дії та застосування лікарських засобів, що впливають на коагуляційну систему крові.
26. Механізм дії та застосування гормональних препаратів у замісній терапії.
27. Механізм дії та застосування протизапальних препаратів.
28. Механізм дії та застосування протиалергічних засобів.
29. Механізм дії та застосування імунотропних препаратів.
30. Механізм дії та застосування водорозчинних вітамінів.
31. Механізм дії та застосування жиророзчинних вітамінів.
32. Механізм дії та застосування полівітамінів.

ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Індивідуальне навчально-дослідне завдання виконується на основі знань, умінь та навичок, одержаних під час лабораторних занять, використовуючи сучасні навчальні, науково-методичні напрацювання, розробити індивідуальну

програму реабілітації із застосуванням засобів фізичної терапії та ерготерапії, враховуючи етап реабілітації.

Форми виконання: доповідь, створення презентацій, складання блок-схем, таблиць

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна оцінка за курс складається як сума оцінок за кожен з двох модулів: поточне тестування (практичні заняття, самостійна робота); контрольні роботи наприкінці кожного змістового модуля. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS.

Кожна з тем I і II змістового модуля оцінюється в балах (максимально 4 бали). 4 бали студент отримує у випадку, коли він повністю засвоїв теоретичний і практичний матеріал, логічно викладає його, робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує. 3 бали – студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно виконує практичне завдання, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей. 2 бали – студент засвоїв матеріал на репродуктивному рівні (переказування, повторення навички), приймає активну участь у роботі, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок. 1 бал – студент, який невпевнено переказує матеріал, під час відповіді потребує допомоги, допускається помилки при виконанні практичної навички. 0 – студент, не приймає участь в обговоренні питань на занятті.

ІНДЗ оцінюється максимальною кількістю балів - 6. 6 балів отримує студент, який розкрив тему роботи, яка має самостійний і творчий характер. Тема повністю розкрита використовувач основну і додаткову літературу. Обсяг відповідає нормі (15 – 20 слайдів). Під час презентації студент орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до визначеної проблеми. Матеріал подано логічно і своєчасно. 5 балів отримує студент, який розкрив тему самостійної роботи за всіма пунктами плану, використав більшість рекомендованої літератури. Матеріал подано логічно. Обсяг відповідає встановленій нормі. Під час захисту студент вільно володіє і орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до питання. Матеріал поданий не своєчасно. 4 бали виставляється студенту, який тему роботи розкрив фрагментарно, не повністю (висвітлено не всі пункти плану, матеріал подано стисло). Використано недостатню кількість літературних джерел. Матеріал побудовано не логічно. 3 бали отримує студент, який розкрив незначну частину матеріалу (декілька пунктів плану), використав недостатню кількість літературних джерел. Відсутня логіка подачі матеріалу, а також порушена цілісність системи знань. 2 бали – студент роботу написав формально, стисло, не своєчасно. 0 – студент роботу не підготував.

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру**. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **40**.

Модульний контроль передбачає перевірку підсумкових знань і вмінь студентів шляхом написання модульних контрольних робіт. Оцінка з виставляється за виконання студентом 2 контрольних робіт (по кожному із змістових модулів), які передбачають перевірку теоретичних знань. Контрольні роботи оцінюються за 30-бальною шкалою.

Критерії оцінювання модульного / підсумкового тесту: оцінка **“відмінно”** відповідає 27-30 балам, ставиться за відмінне написання підсумкової / модульної контрольної роботи; оцінка **“добре”** відповідає 22-26 балам, ставиться за хороше написання підсумкової / модульної контрольної роботи; оцінка **“задовільно”** відповідає 18-21 балам, ставиться за задовільне написання підсумкової / модульної контрольної роботи; оцінка **“незадовільно”** відповідає 1-17 балам, ставиться за незадовільне написання підсумкової / модульної контрольної роботи.

У разі наявності документа, що засвідчує навчання на сертифікованих курсах, онлайн-курсах, які дотичні до тем дисципліни, можливе зарахування певної кількості годин, відповідно до [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#)

У разі недотриманням студентом засад академічної доброчинності - сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими керуються учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень, оцінювання роботи не буде відбуватись (!). Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин.

Політика щодо відвідування: відвідування занять є обов'язковим компонентом процесу здобування освіти. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівництвом Університету.

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у формі тестування. При цьому бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за здачу заліку становить 60 балів. Загальна оцінка: до балів отриманих за задачу заліку додаються бали за поточний контроль.

Перелік питань до заліку

1. Визначення фармакології як науки та зв'язок її з іншими дисциплінами.
2. Лікарські речовини, лікарські форми, їх класифікація. Лікарські препарати.
3. Рецепт, його значення. Загальні правила виписування рецептів.
4. Тверді форми ліків і правила виписування рецептів
5. Рідкі форми ліків і правила виписування рецептів на
6. М'які форми ліків
7. Форми ліків для ін'єкцій. Шляхи введення ліків в організм.
8. Розподіл ліків в організмі.
9. Види дії лікарських речовин: місцева, резорбтивна, рефлекторна, основна і побічна, пряма і непряма.
10. Умови, що впливають на дію ліків в організмі
11. Зміна дії медикаментозних речовин у разі повторних уведень
12. Комбінована дія лікарських речовин.
13. Місцевоанестезувальні речовини, загальна характеристика, види місцевої анестезії. Препарати, застосування їх для різних видів анестезії.
14. В'яжучі засоби, принципи їх дії, класифікація, застосування окремих препаратів.
15. Адсорбувальні засоби. Принцип дії, застосування.
16. Подразнювальні засоби. Їх місцева, рефлекторна та відволікальна дія. Препарати. Застосування.
17. М-холіноміметичні речовини, їх основні фармакологічні ефекти. Препарати. Застосування. Отруєння та надання допомоги.
18. Н-холіноміметичні речовини, механізм збуджувальної дії на дихання. Препарати. Шляхи введення. Токсична дія нікотину. Засоби для боротьби з палінням.
19. Антихолінестеразні речовини. Механізм дії. Основні фармакологічні ефекти. Препарати. Застосування. Допомога в разі отруєння фосфорорганічними сполуками.
20. М-холіноблокатори. Механізм дії, основна фармакологічна дія. Особливості дії окремих препаратів. Застосування. Надання допомоги в разі отруєння.
21. Гангліоблокатори. Механізм їх дії. Застосування окремих препаратів. Побічна дія. Заходи щодо запобігання побічній дії.
22. α -Адреноміметичні речовини. Основні фармакологічні ефекти. Шляхи

введення.

23. β -Адреноміметичні речовини. Основні фармакологічні ефекти. Застосування. Побічна дія.

24. α -, β -Адреноміметичні речовини. Основні фармакологічні ефекти. Застосування. Побічна дія.

25. Симпатоміметичні речовини. Основні фармакологічні ефекти. Застосування. Побічна дія.

26. α -Адреноблокатори. Показання та протипоказання.

27. β -Адреноблокатори. Показання та протипоказання до застосування.

28. Симпатолітичні речовини.

29. Спирт етиловий. Його резорбтивна, місцева та протимікробна дія. Допомога в разі гострого отруєння. Алкоголізм і методи його лікування.

30. Снодійні засоби. Гостре отруєння, надання допомоги.

31. Протиепілептичні засоби.

32. Наркотичні анальгетики. Загальна характеристика. Особливості дії окремих препаратів. Застосування. Допомога в разі гострого отруєння. Морфінізм та методи лікування.

33. Ненаркотичні анальгетики. Механізм анальгетичної, жарознижувальної та протизапальної дії. Застосування. Побічна дія.

34. Нейролептики. Загальна характеристика, застосування, побічна дія.

35. Транквілізатори. Загальна характеристика. Препарати. Застосування. Побічна дія.

36. Седативні засоби. Вплив на ЦНС. Застосування, побічна дія.

37. Психостимулятори. Загальна характеристика, застосування.

38. Аналептики. Загальна характеристика, вплив на ЦНС. Препарати, застосування.

39. Стимулятори дихання. Класифікація. Застосування окремих препаратів.

40. Протикашльові засоби, класифікація. Препарати, застосування, побічна дія.

41. Відхаркувальні засоби.

42. Бронхолітичні засоби.

43. Серцеві глікозиди, механізм їхньої дії на серце. Препарати, застосування, шляхи введення, дозування.

44. Протиаритмічні засоби. Механізм дії окремих препаратів, застосування.

45. Засоби, які використовують для зняття нападів стенокардії та запобігання їм. Механізм дії окремих препаратів. Шляхи введення.

46. Антигіпертензивні засоби, загальна характеристика. Класифікація. Застосування окремих препаратів.

47. Засоби, що впливають на апетит.

48. Засоби, які використовують у разі недостатньої та надмірної секреції залоз шлунка.

49. Засоби, які використовують при порушенні секреції підшлункової залози.

50. Жовчогінні засоби.

51. Проносні засоби, класифікація. Застосування окремих препаратів.

52. Сечогінні засоби.

53. Засоби, що впливають на міометрій.
54. Коагулянти. Антикоагулянти. Фібринолітичні, антифібринолітичні засоби.
55. Препарати гормонів щитоподібної залози, їх синтетичні замінники та антагоністи.
56. Препарати гормонів наднирників, їх синтетичні замінники та антагоністи.
57. Препарати статевих гормонів, їх синтетичні замінники та антагоністи.
58. Анаболічні засоби
59. Водорозчинні вітамінні препарати.
60. Жиророзчинні вітамінні препарати.
61. Солі лужних та лужноземельних металів.
62. Глюкоза.
63. Протизапальні засоби стероїдної та нестероїдної будови. Механізм їхньої дії. Застосування. Побічна дія.
64. Протиалергійні засоби. Механізм протиалергійної дії окремих препаратів. Застосування.
65. Антисептичні засоби. Застосування окремих препаратів.
66. Антибіотики. Загальна характеристика, механізм дії, спектр дії, класифікація. Препарати, шляхи введення. Побічна дія.
67. Сульфаніламідні препарати. Загальна характеристика, механізм і спектр дії. Застосування окремих препаратів. Побічна дія.
68. Синтетичні протимікробні засоби.
69. Протитуберкульозні засоби.
70. Протиамебні засоби.
71. Засоби, які використовують у разі трихомонозу, лямбліозу.
72. Противірусні засоби.
73. Протигрибкові засоби.
74. Протигельмінтні засоби.
75. Протибластомні засоби. Механізм цитостатичної дії. Застосування окремих препаратів.

VI. Переведення оцінки з шкали ECTS на національну шкалу здійснюється за Шкалою оцінювання:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90-100	Зараховано
82-89	
75-81	
67-74	
60-66	
1 - 59	Незараховано (з можливістю повторного складання)

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бондаренко Я. С. Посібник по вивченню курсу «Фармакологія і фармакінетика» [Електронний ресурс] / Я. С. Бондаренко. – Дніпро : РВВ ДНУ, 2014. – Режим доступу: http://library.dnu.edu.ua/Methodichki/Pharmacology_Bondarenko%20Ya.S.,%202014.pdf
2. Дроговоз С.М. Фармакологія на допомогу лікарю, провізору, студенту: Підручник-довідник. — Харків, 2006.
3. Електронний посібник до вивчення курсу «Основи фармакології та медичної рецептури» / П.М. Полушкін – Дніпро, 2015. – Режим доступу: <https://bit.ly/3feK4Ii>
4. Казанюк Т.В. Практикум з фармакології. — К.: Здоров'я, 2003. —260 с.
5. Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології та загальної рецептури. — К.: Здоров'я, 2007.— 270 с.
6. Лікарська рецептура із загальною фармакологією : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / В. Й. Кресюн, В. В. Годован. – Одеса, 2017. – Режим доступу: <https://www.onmedu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3057>
7. МОЗ України затвердив нові правила виписування рецептів на ліки [Електронний ресурс] // Міністерство охорони здоров'я України : сайт. – Режим доступу: <https://moz.gov.ua/article/news/moz-ukraini-zatverdiv-novi-pravila-vipisuvannja-receptiv-na-lik>
8. Педченко Є.П., Журавльова С.В. Практикум з фармакології з медичною рецептурою в модулях. — К.: Медицина, 2007. — 180 с.
9. Практикум «Основи фармакології» : для студентів III курсу спец. 227 «Фізична терапія, ерготерапія» / І. Ф. Беленічев [та ін.]. – Запоріжжя, 2019. –Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/12702>
10. Про затвердження Правил виписування рецептів на лікарські засоби і виробу медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків [Електронний ресурс] : Наказ від 19.07.2005 № 360. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-05#Text>
11. Рецептура : навч.-метод. посіб. / О. В. Барбіл, Н. С. Штепа. – Ужгород, 2009. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/27492>
12. Скакун М.П., Посохова К.А. Основи фармакології з рецептурою. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2005.
13. Фармакологія : підручник / І. В. Нековаль, Т. В. Казанюк. – 4-е вид., випр. – Київ, 2011. – Режим доступу: <https://bit.ly/3f8fBvQ>
14. Яковлева О. О. Клінічна фармакологія лікарських засобів для лікування захворювань органів травлення [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / О. О. Яковлева, К. В. Півторак, І. В. Феджага. – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 288 с. – Режим доступу: <https://nk.in.ua/pdf/1256.pdf>

Додаткова

1. Анохіна Г. А. Особливості впливу рослинних засобів на функціональний стан кишечника при лікуванні хворих із запором [Електронний ресурс] / Г. А. Анохіна, В. В. Харченко, І. М. Червак // Сучасна гастроентерологія. – 2018. – № 1. – С. 61–66. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SGastro_2018_1_10
2. Гудзенко О. П. Експертна оцінка стану рецептурного відпуску лікарських засобів на регіональному фармацевтичному ринку та напрями його удосконалення [Електронний ресурс] / О. П. Гудзенко, С. В. Барнатович // Фармацевтичний журнал. – 2016. – № 3/4. – С. 5–11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pharmazh_2016_3-4_3
3. Історія розвитку світової фармації [Електронний ресурс] / Т. В. Фартушок [та ін.] // Вісник Вищої медичної освіти. – Львів, 2018. – № 7. – С. 4–19. – Режим доступу: <https://medinstytut.lviv.ua/wp-content/uploads/pdf/vo/vo07.pdf#page=5>
4. Карачевська В. І. Історії фармакологічної служби України у ХХ столітті на прикладі Донецької області [Електронний ресурс] / В. І. карачевська // Історичні і політологічні дослідження : наук. журн. / Донецький нац. ун-т, Іст. ф-т ; голов. ред. П. В. Добров. – Донецьк, 2012. – № 1. – С. 178–183. – Режим доступу: <http://repo.donnu.ru:8080/jspui/handle/123456789/2993>
5. Майский В. В. Краткий очерк истории фармакологии // Фармакология с рецептурой : учебник / В. В. Майский, В. К. Муратов. – Изд. 2-е. – М., 1980.
6. Манченко О. В. Аспекти становлення фармацевтичної освіти в Україні та її розвиток в руслі нового законодавства [Електронний ресурс] / О. В. Манченко, О. І. Головченко, Л. А. Заїка // Вісник Національного університету оборони України зб. наук. пр. / Нац. ун-т оборони України. – Київ, 2014. – Вип. 6. – С. 109–116. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2014_6_21
7. Машковский М.Д. Лекарственные средства: В 2 т. — М.: Новая волна, 2000.
8. Огарь С. В. Історичні аспекти становлення і розвитку фармацевтичної освіти Російської імперії XVIII-XIX ст. [Електронний ресурс] / С. В. Огарь, В. П. Черних // Вісник фармації. – 2012. – № 1. – С. 8–13. – Режим доступу: <https://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/2063>
9. Ольхова І. В. Дослідження арсеналу лікарських засобів для лікування дітей, хворих на гастрит і дуоденіт [Електронний ресурс] / І. В. Ольхова, В. В. Трохимчук // Фармацевтичний часопис. – 2012. – № 4. – С. 114-119. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Phch_2012_4_26
10. Панфілова Г. Л. Формування сучасної системи регулювання обігу лікарських засобів в Україні як історичний процес [Електронний ресурс] / Г. Л. Панфілова, С. В. Хіменко, І. А. Сокурєнко // Сучасні досягнення фармацевтичної технології і біотехнології : зб. наук. пр. – Харків, 2019. – Вип. 6. – С. 376. – Режим доступу: <https://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/20731>
11. Поліщук Є. І. Звідки приходять рецепти / Є. І. Поліщук // Будьмо здорові. – 2007. – № 1. – С. 30–31.
12. Прокопенко Т. С. Дослідження історичних аспектів становлення фармацевтичної освіти в Україні в другій половині XIX – на початку ХХ

- століття [Електронний ресурс] / Т. С. Прокопенко, А. А. Котвіцька, В. В. Горбаньов // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації : наук.-вироб. журн. / Нац. фармац. ун-т. – Харків, 2015. – № 5. – С. 54–59. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uezyaf_2015_5_11
13. Рев'яцький І. Ю. Аналіз асортименту лікарських засобів для лікування артеріальної гіпертензії у дітей та підлітків [Електронний ресурс] / І. Ю. Рев'яцький // Фармацевтичний часопис. – Тернопіль, 2012. – № 2. – С. 95–102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Phch_2012_2_21
14. Тетерич Н. В. Оцінка ефективності рецептурного відпуску лікарських засобів в Україні [Електронний ресурс] / Н. В. Тетерич, Л. В. Терещенко // Запорозж. мед. журн. – 2013. – № 5. – С. 99–103. – Режим доступу: <http://dSPACE.zsmu.edu.ua/handle/123456789/1708>
15. Чекман І. С. Історичні етапи розвитку фармакології: досягнення, перспективи досліджень (погляд на проблему) [Електронний ресурс] / І. С. Чекман, С. Б. Французова // Український біофармацевтичний журнал. – 2013. – № 4. – С. 119–122. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubfj_2013_4_66
16. Чекман І. С. Фармакологія. — К.: Вища шк., 2003.
17. Якуба А. О. Фармацевтична освіта ХІХ – поч. ХХ ст. на Харківщині: історичний аналіз [Електронний ресурс] / А. О. Якуба // Грані. – 2014. – № 8. – С. 164–168. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_8_32

Літературу можна знайти в [репозитарії](#) (посилання: <http://194.44.187.60/moodle/course/view.php?id=799>)

Електронні ресурси:

1. <http://www.booksmad.com/travmatologiya/811-travmatologiya-i-ortopediyasklyarenko-yet.html>
2. <http://kingmed.info/media/book/5/4154.pdf><http://healthgate.com>,
3. <http://www.booksmad.com/travmatologiya/>
4. <http://php.silverplatter.com>
5. <http://www.scsml.rssi.ru>
6. <http://www.accesspub.com>
7. <http://BioMedNet.com> 8. <http://www.healthweb.org>
8. Довідник лікарських засобів України 2010 [Електронний ресурс] : за даними Держ. Фармакологічного Центру / МОЗ України, 2010. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/liki.php>
9. Реєстр лікарських засобів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua>
10. Державний формуляр лікарських засобів / під ред. В. Т. Чумака [та ін.]. – Київ, 2010. – Вип. 2. – С. 280–341. – Режим доступу: http://www.who.int/selection_medicines/country_lists/ukr_formulary_2010.pdf